

מכללת הנות
פסיכותרפיה הוליסטית
פרחי באך
הדס חיה הלוי, ת.ז. 03992766

יעקב אבינו העסיק רבות את הפרשנות המסורתית והמודרנית. העיסוק בו ראה בדמותו מעין נק' ארכימדית של מסורת ישראל, שהרי מחד גיסא היה נכדו של אבי האומה, ובנו של הנעקד, ומאידך גיסא היה אביהם של שבטי ישראל מהם יצא העם כולו. העיסוק באבות, כולם, חושף תא משפחתי מעניין וייצרי מאוד שכמו עובר בתורשה מאב ואם לילדים.

המסורת ביקשה להבין את עמידתו מול הקב"ה, וראתה בו לרוב, כוח ממזג בין אברהם המרדן שטען כי יש ושופט כל הארץ לא יעשה משפט (בהתייחסו למה שעתיד הקב"ה לעולל לסדום), לבין יצחק שפחדו מהעקדה לא מש מפניו והיה למשל ולשנינה.

במסה קצרה זו, אביא ניתוח פסיכותרפי למהלכים מרכזיים בחייו של יעקב. מהלך זה לא יהיה זר לפרשנות המודרנית והפוסטמודרנית הדקונסטרוקטיבית שהוסיפה מימד פסיכולוגי-רגשי למימד הרליגיוזי שמאפיין את הפרשנות המסורתית היהודית והכללית, וכמובן את הטקסט עצמו. במסה, אתחקה אחר נקודות ציון משמעותיות בחייו של יעקב, אגיש ניתוח פסיכותרפי של מצבו, ואתאים לו תמצית באך תומכת למהלך הרגשי שחוה. קריאה נעימה!

”וַיֹּאמֶר ה' לָהּ,
שְׂגִי גֵיִם בְּבִטְנְךָ,
וְשָׂנִי לְאֵמִים, מִמֵּעֵיךְ יִפְרְדּוּ;
וְלֹאִם מִלֵּאִם יֵאָמֵץ,
וְרַב יַעֲבֹד צְעִיר”
(בר', כ"ה, 23)

מתחילת פרשת תולדות ועד לפרק כ"ז נפתח צוהר דרכו ניתן להתבונן על משפחתו של יצחק, אביו של יעקב. יצחק נשא את רבקה, שהובאה אליו, כאשר הוא בן 40 שנה. 20 שנה חיכו לילדים וכשבאו להם, באו זוג תאומים. בנבואה, אומר הקב"ה לרבקה כי שני גויים, לאמור עמים, בבטנה ושני העמים הללו לא יחיו זה עם זה, אלא זה לצד זה, כאשר יחסי מרות יהיו ביניהם, בהם הבן הבכור יעבוד את הצעיר.

ברור כי נבואה זו קשה. אף אם לא תרצה לדעת כי בניה יהיו למתחרים, ולא תהיינה בניהם הרמוניה, וחברות. מתוך דברים אלו, נוח לטעון כי יעקב מגיע לעולם עם איכות-vine. איכות זו מתארת אדם בעל שפע, משפיע ומתלהב. המושג "יאמץ" מספר גם על אומץ, וגם על כמות גדולה והולכת של השפעה. העובדה שאחיו יעבוד אותו רק מקעקעת יותר את היותו כמעט דיקטטור, סמכותי שיעשה הכל כדי לבסס את כוחו. האיכות תבוא לידי ביטוי בחייו ביתר שאת.

בהמשך הפרק יעקב זד ללא אחיו מעשה זדוני. הוא אורב לאחיו החוזר מן הציד, כמו צייד שאורב לציידו. הוא מצוייד בנוזיד עדשים אדום ומחכה שאחיו הבכור יפול למלכודת. אחיו, הרעב והצמא מבקש ממנו מן הנוזיד, אך יעקב מתנה זאת בבכורה. עשו בז לבכורה, ומוכרה בעבור נזיד עדשים. יעקב זוכה בבכורה, ובביקרות קשה מהמחבר המקראי ומעם ישראל לדורותיו.

איכות ה-vine באה לידי ביטוי במעשה מרמה נוסף, הפעם, מבית היוצר של רבקה, אם הבנים. יש והנבואה שניתנה לרבקה גרמה לה לאהוב את בנה הקטן יותר מבנה הגדול.¹ בעוד שעשו זוכה לאהבת אביו בגלל מה שהוא עושה, יעקב זוכה לאהבת אימו, אהבה שאינה תלויה בדבר. האם, באהבתה את בנה, רוקמת מזימה בה יעקב מתחפש לאחיו הגדול וגונב ממנו את הברכה השמורה לבכור, שיצחק תכנן להעניק לבנו הצייד. מעשה המרמה מהווה פגיעה חמורה של הבן בכבוד אביו, ואחיו, ומכתימה את דמות אימו. מעשה המרמה נוחל הצלחה, ויעקב גונב לאחיו הן את הבכורה, והן את הברכה. מפחדו מאחיו, יעקב בורח לבית משפחת אימו בחרן (סוריה של ימינו).

¹וַיֹּאֲהָב יִצְחָק אֶת-עֵשָׂו, כִּי-צִיד בְּפִיו; וַרְבֵּקָה, אֲהַבֶּת אֶת-יַעֲקֹב” (בר' כ"ה, 28)

התאמת תמצית:

בנקודה זו בזמן ברור כי יעקב סובל מיחסי קרבה חולים עם אימו-red chestnut. הקרבה לאם והיותה מגוננת עליו גרמו לו לחוסר בטחון במעשיו ובבני אדם עד כדי כך שלא פקפק לרגע במהות מעשה המרמה שרקמה, אלא חושש שיתפס, ולא יצליח לשקר לאביו-larch. יש והשקרים והמזימות שאפיינו את יעקב גרמו לו לצבר לכלוך פנימי רב שיש לנקות-crab apple. המניפולציות הללו עוררו ביעקב פחד מגורם ידוע שגרם לו לברוח-mimulus. בנוסף לאלו, יעקב הוא הילד המניפולטור שמעורר מחלוקות ולא מתנהג כמו אחיו המרצה (על סמך אירועים שונים, ופרטים שונים שחלקם יפורטו בהמשך). מבחינת תמצית שורש ברור כי הוא-chicory. לאלו חשוב להוסיף את האיזון של האיכות איתה הגיע לעולם-vine התמצית מורכבת בעיקר מתמציות צ'אקרה שנייה שעוסקות בדימוי, בבושה ובאשמה. תמצית השורש ותמצית האיכות עוטפות את הטיפול מעניקות מהלך של כוליות. תמצית הפחד אמורה לאזן את הרטט שיושב בבסיס אישיותו של יעקב. יעקב מקיים מעגל פחד ← מניפולציה ← ניצול לשם צבירת כוח. תמצית השורש עוסקת בכך, תמצית האיכות עוסקת בכך, ותמצית הפחד גם היא עוסקת בכך. לאור המעבר המתוכנן אפשר להוסיף walnut במקום אחת משתי תמציות הפחד.

”קטנתי מכל החסדים,
ומפל-האמת, אשר עשיתי, את-עבדך:
כי במקלי, עברתי את-הירדן הזה,
ועתה הייתי, לשני מחנות
הצילני נא מיד אחי, מיד עשור”

חטיבת הפרקים הבאה בה ארצה לעסוק תייצר בעבור יעקב סדרת מפגשי פנים אל פנים עם אנשים שונים שהם בעצם מפגשים עם עצמו. המפגש הראשון²- משפחת לבן, אחי אימו.

יעקב עושה את דרכו מכנען לחרן. יעקב מגיע לבאר ובה אבן גדולה שמכסה את פיה. ברור כי האבן הגדולה שמכסה את פי הבאר, דומה לאבן הגדולה שמכסה על ליבו יעקב. יעקב מצליח לגולל את האבן מעל פי הבאר, ואז נחשף כאבו הגדול, וחסרונה הגדול של אימו. הוא פוגש על פי הבאר את רחל, האישה שעתידה לשנות עת מהלך חייו, ובוכה על צאוורה, בכי שמזכיר בכיו של ילד בפגשו את אימו לאחר זמן. בכי של געגוע, ושל מכאובים. השהות בביתה של רחל, תארוך 20 שנה בהם יעקב יפגוש תכונות יסוד אצלו, ויאלץ לבחון עצמו שוב מולן. כל בחינות האישיות יאופיינו בחקירת מושג המשפחתיות, והמחוייבות המשפחתית. בחינות האישיות של יעקב ידגישו כמה המניפולציות שמאפיינות אותו, והשליטה הכמעט דיקטטורית שלו באנשים מאפילות על יכולת התבוננות שלו על עצמו.

מערכת היחסים של יעקב ולבן תאופיין במסכת רמאויות הדדיות. הראשונה שבהן היא חיתון יעקב עם לאה במרמה. יעקב ביקש להתחתן עם רחל, ביתו הצעירה של לבן. לבן, בדאגתו לכבוד ביתו הבכורה, מחתן את יעקב עם לאה, בכורתו, במרמה. הנימוק לביצוע מעשה המרמה הוא: "לא-יעשה כן במקומנו--לתת הצעירה, לפני הפכירה"³. לבן מלמד את יעקב יחס הגון ומכבד לבכורה, עניין שהוריו כשלו בו. יחס יעקב לבכורה, מעמד שהתקופה המתוארת במקרא החשיבה, ידון עוד הרבה עד ליומו האחרון. יעקב, לא יישאר חייב ללבן, ויגמול לו במעשה מרמה ברכוש, עניין שמדיגש עד כמה יעקב מסרב להבין את המסר שמציאות חייו מזמן לו שוב ושוב.

מפגש שני-מפגש פנים אל פנים עם אחיו

לאחר מעשה המרמה שעשה ללבן יעקב מבין שעליו לברוח חזרה לארצו. הפחד הגדול מנקמת אחיו לא מש ממנו, וחמוש בפחד זה וברכוש גדול שגנב מחליט לחזור לארץ. יעקב יוצא מנקודת הנחה כי כאשר יפגוש את אחיו, יתפתח ביניהם קרב, ולכן מכין את משפחתו לקרב. מתוך עניין זה נוח

² חשוב לציין כי עוד לפני צאתו לדרך יעקב "פוגש" בחלומו מלאכים, ואת הקב"ה. בחלום, הקב"ה מבטיח לו ברכה שמאוד דומה לברכה שברך אותו אביו. פירוש חלומות פסיכולוגי יעלה שעניין הברכה העסיק את יעקב מאוד, ויש כי מתן הברכה מהקב"ה, הוא ולא מלאך, מחזקת על היותו vine, ומחזקת את האשמה והלכלך הפנימי שחש.
³ ברי כ"ט, 26.

ללמוד שני עניינים על יעקב. האחד, יעקב עדיין מסרב להבין מהי חשיבותו של תא משפחתי, ומניח כי אחיו, כמוהו, לא יחשיב את היותו את, ויבקש להרוגו. יעקב יטעה טעות מרה בהנחה זו שהרי בפגישה עשו יפול על צווארו, יחבקו וינשקו. השני הוא אופן ההתכוננות לקרב. יעקב מחלק את משפחתו ומכניס לקרב כאשר ילדי השפחות והשפחות ראשונים ופניהם למלחמה החזקה, בני לאה ולאה בתווד, ורחל, אהובתו ובניה, אחרונים בעורף. חלוקה זו מכווצת את הבטן שהרי ברור יעקב מראה לבניו ולנשותיו מי הם החשובים לו מכל ומי לא. יעקב, שיצא למסע בגלל מעשיה של אם שאהבה ילד אחד על חשבון אחיו, עושה בדיוק אותו דבר ומסרב להבין שאין זו דרך לנהוג במשפחה, ותוצאות מעשה זה יכולות להיות הרות גורל.

מפגש אחרון- מאבק עם המלאך

רגע לפני המפגש, כאשר יעקב ערוך לקרב עם אחיו, יפגע בו בדרך מלאך שיאבק עימו. פרשנויות רבות טענו כי המאבק עם המלאך הוא בעצם מאבק של יעקב עם עצמו. אחרים טענו כי מלאכו של עשו הוא מלאך זה. אני ארצה לטעון כי תוצאות המאבק יכולות לספר על טיבו. יעקב מסיים את המאבק עם רגל נקועה, עניין שיכול להצביע על לכלוך פנימי הולך וגובר, על נוקשות גוברת ועל חוסר איזון בשלד, לאמור צ'אקרת השורש. בסיום המאבק⁴ המלאך משנה את שמו של יעקב=עקוב, לשון עקב עקולה, לישראל=ישר עם האל. מפגש זה אמור לשנות את מהותו של יעקב תכף.

התאמת תמצית:

מביקורו של יעקב בחו"ל עולה כי מסרב להבין את טיבו של תא משפחתי, וטיבה של מערכת יחסים מטיבה בו- **chestnut bud** יכולה לעזור להבנה. עם תמצית זו ניתן להוסיף **larch** על פחד מכשלון או מהצלחה. הלכלוך הפנימי שמתבטא בגוף **crab apple**. יעקב מרבה בחלומות והתגלויות **white chestnut** יכולה להרגיע מעט את הרעש בראש. תמצית השורש **chicory**, ותמצית האיכות **vine** עדיין יכולות לעשות עבודה חשובה. אפשרות נוספת היא תחילה להעניק ליעקב **תמצית רסקיו**. תמצית של שעת חירום של מצבים בשוק נפשי או פיזי. תטפל : בסבלנות לשינוי-אימפשיין, פחד קיצוני- רוקרוז, נחיתה רכה- קלמאטיס, טאומת המפגש עם המלאך-סטאר אוף בית לחם, תחושת איבוד השליטה- שרי פלם. הרסקיו יכולה לטפל גם בשוק של הגוף מהמכה והנקע. בסיום תקופת הרסקיו ניתן להעניק את התמצית שלעיל.

”וַיִּשְׁלַחוּ אֶת-כְּתֻבַּת הַפָּסִים, וַיָּבִיאוּ אֶל-אַבְיָהֶם,
וַיֹּאמְרוּ, זֹאת מִצְאָנוּ: הַכֶּרֶן-נָא, הַכְּתֻבָּת בְּנֶדֶךְ הוּא--אִם-לֹא
וַיִּכְרְהוּ וַיֹּאמְרוּ כְּתֻבָּת בְּנִי, חִיָּה רָעָה אֶכְלָתָהּ; טָרֵף טָרֵף, יוֹסֵף
וַיִּקְרַע יַעֲקֹב שְׂמֹלְתָיו, וַיִּשֶׂם שֵׁק בְּמִתְנָיו; וַיִּתְאַבֵּל עַל-בְּנוֹ, יָמִים רַבִּים.
וַיִּקְמוּ כָל-בְּנָיו וְכָל-בָּנֹתָיו לְנַחֲמוֹ, וַיִּמָּאן לְהִתְנַחֵם,
וַיֹּאמְרוּ, כִּי-אֶרְדֹּא אֶל-בְּנֵי אֲבִל שְׂאֵלָה; וַיִּבְדֵּךְ אֹתוֹ, אַבְיָו”⁵

חטיבת הפרקים שחושפת את יחסי המשפחה שיעקב הצליח לבנות בתוך ביתו היא חטיבת 'סיפורי יוסף'. יוסף, בנו הקטן והאהוב של יעקב חושף, באהבת אביו אליו, את חוסר הצדק, והאפלויות באהבת בניו שהכרנו כבר בחטיבת הפרקים הקודמת. יעקב, מוציא את יוסף למסע חיפוש אחר אחיו, מסע שיהפוך למסע חייהם של שניהם- יוסף במצרים, ויעקב בחיק ילדיו שדחה. הסתלקותו של יוסף מהווה שיעור מתגלגל ליעקב, לראובן- האח הבכור, וליהודה- הבכור שאינו בכור. לאורך כל תקופת הסתלקותו של יוסף, יעקב מתאבל על בנו, ומסרב לקבל נחמה מבניו, ולהיבנות. הוא מתואר כמתבודד, עצוב, ומנותק. יחסו השונה לבניו מתבטא גם בעת היציאה למצרים בעבור שבר, אליה שולח את כל ילדיו, פרט לבנימין, וזאת כדי לשמור עליו מהדרך המסוכנת. נראה כי אם יקרה

⁴ מאבק, בניגוד למלחמה, שלחם בשורשה וקרב שהתקרבות או התקרבות בבסיסו, מבקש להפוך את האויב לאבק. למוחקו. המאבק הוא חוסר יכולות לסבול קוימו של האחר שממול. Vine קלאסי.
⁵ ברי, לייז, 32-35.

דבר מה לבניו האחרים, אין זו גזירה קשה, אך פגיעה בבנו הקטן, בנה של רחל, היא גזירה שלא יוכל לשאת אותה. רבים יעידו כי בטנם מתהפכת לנוכח יחסו של יעקב לילדיו.⁶

התאמת תמצית:

התאמת התמצית מתחלקת לשני שלבים: בשלב הראשון- רסקיו להתמודדות עם הטראומה של הסתלקות בנו.

מאוחר יותר, נכון להרכיב תמצית נוספת. התמצית המשמעותית ביותר בעבור יעקב היא **chestnut bud**, נראה כי חרף מאמציה של מציאות חייו לעמת אותה עם ההבנה של ערך המשפחה, הוא מסרב להבין. **Honey suckle** יכולה מאוד לעזור לו להשאיר את העבר שלו מאחור, ולהשתחרר מכבליו. **Willed rose**, תוכל לסייע בתחושת הכניעה, והאפטיה. התחושה של הויתור על הכל ואווירת החי מת שהותיר מסביבו. **mustard ו- Gorse** יעזור קצת לרומם אותו והרמיו מהאשפתות. נראה כי התחושה הכי כבדה שיעקב חש היא בדידות. בנו אהובו נטרף, אשתו האהובה, רחל, מתה, והוא נותר לבד בעולמו, מוקף באנשים שהוא לא חפ בעיקרם. נראה כי חיבוק מ- **walnut** יכול לעשות לו טוב.

"מֵאֵל אֲבִיךָ וְיַעֲזְרֶךָ, וְאֵת שְׂדֵי וַיְבָרְכֶךָ, בְּרַכְתָּ שָׁמַיִם מְעַל,
בְּרַכְתָּ תְּהוֹם רַבְּצַת תַּחַת; בְּרַכְתָּ שְׂדֵיִם, וְרָחֵם.
בְּרַכְתָּ אֲבִיךָ, גָּבְרוּ עַל-בְּרַכְתָּ הוֹרִי, עַד-תֵּאָוֹת, גְּבַעַת עוֹלָם;
תִּהְיֶינָה לְרֵאשִׁי יוֹסֵף, וּלְקִדְקֵד נְזִיר אֶחָיו"⁷

יעקב הופך לאדם אחר בזקנתו, עת פגישתו עם בנו, אהובו, וההבנה כי חי הוא. בסוף חייו חוזרת איכותו ומגיחה לעולם בעת "ברכות" יעקב לילדיו. בהיותו על ערש דווי, יעקב השתלטן, בעל הלשון החריפה, חסר הגמישות, מבקש להנכיח בברכות לילדיו את האיכותיות שמעוניין שיבלטו בהן, וכמו נוסד עליהם את טבעם, וגורלם לעד. נראה כי הוא לא מוכן לקבל את העובדה שעם הסתלקותו, שליטתו תבוא לקיצה, ומבקש קיום עד באמצעות שליטה על גורל ילדיו. שליטתו, וכמעט נקמתו בילדיו, באה לידי ביטוי בהקדשה לכל ילד וילד שמתאפיינת לעיתים בנוקשות, לעיתים בקורקטיות שהופכת את הבטן, ולעיתים ברשעות. האפליות שעשה כל חייו באות לידי ביטוי באופיה השונה של הברכה ליוסף, והברכה לילדיו, הנכדים היחידים שמברך טרם הסתלקותו.

התאמת תמצית:

אם יכולתי להתאים ליעקב אבינו תמצית אחרונה, שיקוי קסם טרם מותו, לצד ה**vine**, הייתי מוסיפה לו ו- **chicory**. נראה כי בטרם יחזיר את נשמתו לבורא יש לנקותה משאריות חוסר האיוון באיכות שהוענקה לו, ושייתכן וכשל לבהבנת עוצמתה. ששתים אלו בלבד, וזאת למרות שתמציות מנקות יכלו להתאים, כמו גם **red chestnut** ו**cherry plum** לחושת השליטה. אולי גם תמצית פחד ממקור נודע **mimulus**. מעניין לראות כמה תמצית סוף חייו דומה לתמצית הראשונה. כמה בולטת חשיבותה של **chestnut bud** בהיקשר זה.

תודה (:)

⁶ בחלק זה לא התייחסתי לאונס דינה ולאדישות של יעקב לנוכח הפגיעה בבתו היחידה.
⁷ ברי', מייט, 25-26.